

حقوق شهروندی

تالیف:

کتب فاطمه رضانی

انتشارات فراگیر الوند

۱۳۹۹

www.ketab.ir

سرشناسه	: رضانی، فاطمه، ۱۳۶۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق شهروندی/ تالیف فاطمه رضانی.
مشخصات نشر	: ساری: فراگیر الوند، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۴۵۵-۰-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: حقوق مدنی -- ایران
موضوع	: Iran -- Civil rights
موضوع	: شهروندان ایرانی
موضوع	: Civics, Iranian
رده بندی کنگره	: KMH۵۰
رده بندی دیویی	: ۳۴۱/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۳۷۸۶
وضعیت رکورد	: فیپا

که عنوان کتاب.....	حقوق شهروندی
که مولف.....	دکتر فاطمه رضانی
که صفحه آرا.....	رضا کاوه
که طراح جلد.....	رضا کاوه
که ناشر.....	فراگیر الوند
که شمارگان.....	۱۰۰۰ نسخه
که نوبت چاپ.....	اول ۱۳۹۹
که قیمت.....	۴۴۰۰۰ تومان

ISBN: 978-622-97455-0-2

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۱	فصل اول: مفاهیم حقوق شهروندی
۱۱	مفهوم مناسب حقوق شهروندی و مفاهیم مرتبط
۱۴	حقوق
۱۵	مفهوم شهروندی شهروندی
۲۰	عناصر اصلی شهروندی
۲۱	انواع شهروندی
۲۳	تعاریف حقوق شهروندی
۲۸	تاریخچه حقوق شهروندی
۳۳	تاریخچه حقوق شهروندی در نظام اسلامی ایران
۳۵	تاریخچه حقوق شهروندی در نظام بین الملل
۳۹	فصل دوم: حقوق شهروندی در ایران
۳۹	مفهوم حقوق شهروندی
۴۱	جایگاه حقوق شهروندی
۴۳	حقوق بشر و حقوق شهروندی
۴۴	حقوق بشر
۴۶	حقوق بشر اسلامی
۴۶	حقوق بشردوستانه
۴۷	تفاوت حقوق شهروندی با حقوق بشر و حقوق بشردوستانه
۴۹	مناسبات حقوق شهروندی با حقوق بشر و حقوق اساسی
۵۰	مؤلفه‌های شهروندی

۵۲	نحوه نگرش به حقوق شهروندی در اسلام
۵۳	ضمانت اجرای حقوق شهروندی در اسلام
۵۳	کارکرد حقوق شهروندی جامعه اسلامی
۵۶	تقسیم بندی حقوق شهروندی از منظر اسلام در قانون اساسی
۵۸	منابع قانونی حقوق شهروندی در جمهوری اسلامی ایران
۵۸	مجموع اصول قانون اساسی درباره حقوق شهروندی
۶۱	حقوق شهروندی در سند چشم انداز
۶۲	حقوق شهروندی در ایران
۶۳	تشریح حقوق اساسی شهروندی
۷۱	اصول حقوق شهروندی
۷۳	اصول و قواعد بنیادی اسلام در نهادینه کردن فرهنگ حقوق شهروندی
۷۵	فصل سوم: مبانی حقوق شهروندی در اسلام
۷۵	مؤلفه‌های شهروندی
۸۹	انواع حقوق شهروندی در اسلام و ایران
۹۴	نقش مبانی سیاست اسلامی در تبیین حقوق شهروندی
۱۰۷	حقوق شهروندی در پرتو اصول قانون اساسی
۱۱۵	فصل چهارم: مصادیق حقوق فردی شهروندی از نظر امام خمینی (ره)
۱۱۵	مقدمه
۱۲۵	فصل پنجم: حقوق شهروندی در آموزه های اسلامی حمایت ها، چالش ها و همکاری ها
۱۲۵	مقدمه
۱۲۶	۱) اصل کرامت انسانی
۱۲۸	۲) نظریه عدالت و برابری
۱۳۱	۳) آزادی اندیشه، بیان و عقیده
۱۳۶	۴) امنیت سیاسی و اقتصادی
۱۳۷	۵) حفظ حریم خصوصی
۱۳۸	۶) برابری افراد در حمایت ها و محدودیت ها و پیش آگهی از محدودیت ها و صراحت تصمیمات

۱۴۰	..... ۷) ترویج ارزش های اجتماعی
	فصل ششم: آزادی بیان به عنوان یکی از اساسی ترین حقوق شهروندی از منظر اسناد
۱۴۳	..... بین المللی حقوق بشر و فقهای اسلام
۱۴۳	..... مقدمه
۱۵۳	..... فصل هفتم: اصول حاکم بر حقوق شهروندی در اسلام
۱۵۳	..... مقدمه
۱۵۴	..... ۱. اصل «حاکمیت مطلق الهی»
۱۵۵	..... ۲. اصل «تقدم حق حیات معنوی بر مادی»
۱۵۶	..... ۳. اصل «کرامت انسانی»
۱۵۹	..... ۴. اصل «عدالت»
۱۵۹	..... ۵. اصل «تناسب رفتار»
۱۶۰	..... ۶. اصل «مصلحت»
۱۶۰	..... ۷. اصل «تلازم حق و تکلیف»
۱۶۵	..... فرایندهای شکلی، نظام دادرسی، چگونگی احیاء و احقاق حقوق شهروندی
۱۶۶	..... ارتقاء و توسعه حقوق شهروندی
۱۶۸	..... اخلاق شهروندی
۱۷۰	..... آموزش و فرهنگ سازی شهروندی
۱۷۱	..... حکمرانی مطلوب
۱۷۴	..... مشارکت و نظارت همگانی
۱۷۵	..... دسترسی به اطلاعات
۱۷۶	..... شفافیت
۱۷۶	..... توسعه رفاه اجتماعی شهروندی
۱۷۷	..... تسهیل خدمات قضایی
۱۸۱	..... فصل هشتم: جایگاه حقوق شهروندی زنان در ایران
۱۸۱	..... قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و حقوق شهروندی زنان
۱۸۲	..... منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران و حقوق شهروندی زنان

مقدمه

انسان پدیده‌ای است که به جهت مختلف با سایر موجودات جهان متفاوت بوده و نسبت به سایر موجودات دارای امتیازات و برتری است. انسان‌ها از دیرباز تاکنون بصورت پیوندهای خانوادگی اعم از زن و مرد و فرزندان، کوچکترین واحد جامعه را شکل داده‌اند و زندگی جمعی دارند.

زندگی در زیست جمعی و در تعامل با سایر افراد، اقتضانات و نیازهای زیادی را بوجود می‌آورد و به جهت اجتناب از تعارض منافع و اراده‌ها، تدوین نظامات اجتماعی بسیار ضروری می‌شود. انسان از آن جهت که دارای زیست فردی و جمعی است، ملزم به رعایت حقوق فردی و اجتماعی خود و دیگران است، اما رعایت و تضمین نظم، عدالت و صلح در جامعه این را می‌کند انسان در زندگی اجتماعی تابع نظامی از حقوق و تکالیف در پرتو قوانینی کارآمد باشد. تبعاً صیانت از حیات بشری مستلزم وجود سازوکارهای موثر در قالب جامعه سیاسی، زمامداری و حکمرانی مطلوب است.

زندگی جمعی و به سامانی اجتماعی جهت رسیدن به سعادت و خوشبختی و کمال انسانی، مستلزم طراحی نظامی از هنجارها، ارزشها، الزامات و تعهدات است تا در سایه آنها نظم، امنیت، عدالت، آرامش، صلح و ثبات برای بشر تامین شود. بی‌شک، تحقق چنین جامعه آرمانی منوط به داشتن نظام اجتماعی است که در آن روابط شهروندان با یکدیگر و با دولت در تعاملاتی از نوع حقوق و تکالیف طرفین جارجوب بندی شود تا ضمن تامین حق‌های بشری، تکالیف در برابر دیگران مشخص

گردد و دولت هم در چارچوبی از قوانین و مقررات در مسیر خدمت به بشریت وظایف و تکالیف قانونی خود را انجام دهد.

در واقع، رابطه ای دو سویه با وصف حق محوری و تکلیف مداری بین دولت و انسان در قالب مفهوم شهروندی در جامعه سیاسی باید برقرار شود تا دولت و شهروندان در تعامل طرفینی حقوق و تکالیف، نسبت به یکدیگر قرار گیرند و موجبات زیست جمعی در کمال صلح، امنیت و عدالت فراهم شود و انسان بتواند با تأمین حقوق انسانی، خود را به کمال و سعادت بشری برساند. از این منظر، مفهوم حقوق شهروندی و شهروند واجد اهمیت و واکاوی میشود.

در مجموع، شهروندی در جامعه ای قانونمندار و مردم سالار هویت می یابد و همه افرادی که در یک جامعه زندگی میکنند به طور برابر با هم انگاشته میشوند و از حقوق و تکالیفی در برابر هم برخوردارند و دولت در تأمین حقوق همه افراد مسئولیت دارد. روابط میان جامعه سیاسی و شهروندان و نیز روابط میان شهروندان، روابطی متقابل و وابسته به یکدیگرند، حتی اگر این موضوع همیشه به وسیله افراد درک نشود. ان بدان معناست که حقوق و مسئولیتهای شهروندی منطقاً به طور نزدیکی با هم مرتبط اند. حقوق بر مسئولیتهای دلالتهای دارند، چرا که حقوق در خلاء وجود ندارند. برای اینکه حقوق موثر باشند دیگران با حقوق ما را به رسمیت شناخته و محترم شمرند و ما نیز مسئولیم که متقابلاً به حقوق آنها احترام بگذاریم.

با تصور چنین جامعه ای است که میتوان نظام حقوق شهروندی را طراحی نمود و با نهادینه سازی نظامی از ارزشها، هنجارها، رویه ها و سازوکارهای سازمانی و ساختاری، نظام حقوقی حاکم بر حقوق شهروندی را ساماندهی نمود.

حقوق شهروندی به منظور ایجاد توازن در شخصیت، آسایش خاطر و اجتناب از سوء استفاده ونادیده گرفتن حقوق انسانی توسط دیگران، بسیار حیاتی می باشد و انتخاب ها، رفتار، ارزش ها و نیازهای مشروع و به حق انسانها را روشن می سازد. هیچ اهمیتی ندارد که انسانها در چه سن و سال و موقعیتی باشند، همه افراد ارزشمند و قابل احترام هستند. قبل از ورود به بحث اصلی، مفهوم شناسی لازم است و نیاز است برخی واژگان از نظر لغوی و اصطلاحی شرح داده شوند و به توضیح عناصر و مفاهیم اولیه ای که نقش سازنده و کلیدی در بستر سازی نظام حقوقی حاکم بر حقوق شهروندی دارند، پرداخته شود.